

UDC 94(477.8):355“1945-1954”

VASYLI ILNYTSKYJ

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Dr (History),
Assosiate Professor (Ukraine)**CAUSES AND CONSEQUENCES OF CONFLICT SITUATIONS IN THE
ENVIRONMENT OF UNDERGROUND KARPATS'KYI KRAI
(THE CARPATHIAN AREA OF THE OUN) (1945-1952)**

Abstract. *In the article on the basis of unknown and little-known documents the problem of occurrence of conflict situations in the nationalist structures of the OUN's Carpathian area in 1945-1954 is examined. Today, when the study of the history of Ukrainian Liberation Movement approaches the qualitatively new level, it is necessary to disclose the problems which still remain either little or not at all investigated. It is to such problems that the topic of the occurrence of conflict situations in the environment of the nationalist underground belongs. By using compromising situations that provoked conflicts, the Soviet punitive bodies intended to introduce contentions, misunderstanding and mutual enmity into the Ukrainian underground. Therefore, such researches have not only an important scientific value, but a social and political value as well.*

The purpose of the article is to objectively and impartially disclose the content and basic types of conflict situations within the environment of the underground of the OUN's Carpathian area (Karpats'kyi krai). It also aims to show the consequences which the nationalist camp suffered because of internal oppositions and how the Soviet punitive bodies made use of them.

It is shown that the conflict situations in the underground were caused both by the insurgents themselves and by the repressive-punitive bodies who generated them by means of purposeful compromising actions. These conflict situations differed according to reasons, content and consequences. The disputes between leaders of different levels, whose ambition did not promote the productive activity of OUN and UPA are disclosed. At the same time, when the secret service came to know about any such opposition they made use of it with the purpose to enervate the Ukrainian underground. The OUN's members were people of various age, character, and outlook. They often lived for months within a common closed space – a hiding-place (“kryivka”), where they shared everyday duties, built mutual relations and so on. It is established that despite severe and accurately set rules of organizational relations within the underground, as well as within any other social group, quite often there happened conflict situations. In the research they are allocated according to the following types: 1) personal hostility between separate members of the Organization; 2) side-by-side activity of representatives of different generations; 3) struggle for power in the Organization; 4) conflicts among representatives of different ethnographic groups (natives of Bukovyna, Galicia, the Dnieper Ukraine, etc.); 5) fits of ambition and unwillingness to adhere to the Organization's statute; 6) misunderstandings between heads of UPA's departments and local leaders; 7) strategic and tactical divergences; 8) conflicts through women.

In the article it is proved that any opposition learnt about by the secret service was used by it for the purpose of enfeebling the underground. In the struggle against Ukrainian liberation movement the repressive-punitive bodies relied not only on military force, but also used various, on occasion even “exquisite” means. It is underlined that the compromising activity of the secret service is a wide problem, which still demands a separate complex research.

Keywords: *Karpats'kyi krai (the Carpathian area of the OUN), conflicts, OUN, UPA, repressive-punitive bodies.*

ІЛЬНИЦЬКИЙ В.І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
доктор історичних наук, доцент (Україна)

**ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У
СЕРЕДОВИЩІ ПІДПІЛЛЯ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ ОУН (1945-1952)**

***Анотація.** У статті розглянуто причини та наслідки виникнення конфліктних ситуацій у середовищі підпілля Карпатського краю ОУН (1945-1952). З'ясовано, що конфліктні ситуації у підпіллі, спричинялися як самими повстанцями, так і породжувалися цілеспрямованими компрометуючими заходами репресивно-каральних органів. Встановлена їхня відмінність як із огляду на причини, так і зміст, наслідки. Виділено вісім основних площин у яких виникали конфліктні ситуації. Виявлено, що будь-яке протистояння, про яке довідувалися спецслужби, використовувалося з метою послаблення підпілля.*

***Ключові слова:** Карпатський край, конфлікти, ОУН, УПА, репресивно-каральні органи.*

ІЛЬНИЦЬКИЙ В.И.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
доктор исторических наук, доцент (Украина)

**ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЕ КОНФЛИКТНЫХ
СИТУАЦИЙ В СРЕДЕ ПОДПОЛЬЯ КАРПАТСКОГО КРАЯ ОУН (1945-1952)**

***Аннотация.** В статье рассмотрены причины и последствия возникновения конфликтных ситуаций в среде подполья Карпатского края ОУН (1945-1952). Выяснено, что источником конфликтных ситуаций в подполье становились как сами повстанцы, так и целенаправленные компрометирующие меры репрессивно-карательных органов. Раскрыто их отличие, учитывая причины, содержание, последствия. Выделено восемь основных направлений, в которых возникали конфликтные ситуации. Выявлено, что любое противостояние, о котором узнавали спецслужбы, использовалось с целью ослабления подполья.*

***Ключевые слова:** Карпатский край, конфликты, ОУН, УПА, репрессивно-карательные органы.*

Сьогодні, коли вивчення історії визвольного руху виходить на якісно новий рівень потрібно висвітлювати проблеми, які залишаються недослідженими або малодослідженими. Саме до таких належить тема виникнення конфліктних ситуацій у середовищі націоналістичного підпілля. У попередні роки з різних причин цьому питанню дослідники не приділяли належної уваги. Актуальність її також зумовлюється появою невідомих раніше документів, на основі яких можемо простежити виникнення конфліктних ситуацій спричинених у середовищі не тільки самими повстанцями, але й в результаті цілеспрямованих компрометуючих заходів репресивно-каральних органів. Використовуючи компрометації, через які виникали конфліктні ситуації, радянські репресивно-каральні органи прагнули внести у підпілля роздори, антагонізм і взаємопоборювання. Тому такі дослідження мають важливе не лише наукове, але й суспільно-політичне значення.

Вперше причини і катастрофічні наслідки, пов'язані із розгортанням конфлікту на найвищому рівні аналізував Голова Проводу ОУН Василь Кук [22]. У своїй праці він розглянув не лише самі причини конфлікту, але розкрив критичні наслідки цього протистояння. На основі солідної документальної бази проблему конфліктів у середовищі підпілля і використання її спецорганами у своїй праці порушували Дмитро Веденєєв і Генадій Биструхін [1]. Окремі документальні дані із цієї проблеми містять праці Володимира Сергійчука [30; 31]. Цінними для розуміння суті конфліктів також будуть узагальнюючі праці Анатолія Кентія, Юрія Киричука, Анатолія Русначенка, Галини

Стародубець [32]. Проблемам конфліктів у середовищі українського визвольного руху присвятив низку праць Степан Мудрик-Мечник. Зокрема, у своїх працях він описує протистояння між М. Лебедем та Р. Шухевичем, результатом якого став конфлікт М. Лебеда із С. Бандерою [23; 24]. Із сучасних дослідників конфліктні ситуації, які виникали у підпіллі аналізує Володимир Дзьобак [18].

Метою статті є об'єктивно розкрити зміст і основні типи конфліктних ситуацій у середовищі підпілля Карпатського краю ОУН. Показати, які наслідки мало протистояння у націоналістичному таборі та як це використовували репресивно-каральні органи.

Конфліктні ситуації у середовищі підпілля були спричинені як самими повстанцями, так і виникали у результаті цілеспрямованих компрометуючих заходів репресивно-каральних органів. Як відомо, в Організації українських націоналістів діяльність провадили люди різні за віком, характером, світоглядом. Часто вони місяцями проживали в одному замкнутому просторі – криївці, де налагоджували спільний побут, будували взаємовідносини тощо. Проаналізувавши усі доступні документи й виокремивши складні, напружені стосунки між членами організації та її керівниками, можна виділити декілька площин, де виникали конфліктні ситуації: 1) особиста неприязнь між окремими членами Організації; 2) співдіяльність представників різних поколінь; 3) боротьба за владу в Організації; 4) конфлікт між носіями різних етнографічних груп (буковинці, галичани, наддніпрянці); 5) прояви амбітності та небажання дотримуватися статуту Організації; 6) непорозуміння між керівниками відділів УПА і тереновими провідниками; 7) стратегічно-тактичні розходження; 8) конфлікти через жінок.

Конфлікти через особисту неприязнь між окремими членами Організації виникали як на нижчому, так і вищому адміністративних рівнях, їхнє розгортання і переростання у взаємне протистояння, а тим більше перенесення у фізичну площину, не допускалося. До речі, тут потрібно також врахувати таке: у підпіллі кожен мав зброю, однак випадків урегулювання конфліктних ситуацій за її допомогою практично не було. Крім того, неприязні стосунки могли розвиватися не лише через роботу, амбітність, вождизм, але й на особистому ґрунті. Зокрема, Дмитро Козьменко-“Григор” у своїх зізнаннях зазначав: В. Савчак-“Сталь” дав негативну характеристику на Юрія Янишина-“Шаха” через те, що той мав намір розстріляти його двоюрідну сестру Марію Мицько-“Орису”, оскільки та не дала згоди вийти за нього заміж. На цьому підґрунті розгорнувся конфлікт. Саме тому “Сталь” висловлював свою негативну думку про призначення “Шаха” крайовим референтом СБ [12, арк. 82]. Варто акцентувати: В. Савчак був ідейною, принциповою особистістю. Зокрема, достатньо сказати, що “Сталь” відмовився давати характеристику Григорію Легкому-“Борису”, якого в той час планували призначити на посаду організаційного референта Карпатського крайового проводу ОУН, оскільки той був його близьким другом, а тому така характеристика могла бути суб'єктивною [12, арк. 82]. Сутність “конфлікту поколінь” полягала у тому, що відносини у середовищі ОУН та УПА, як і в будь-якій суспільній групі, до якої входили особистості різних вікових груп, поглядів на діяльність організації, супроводжувалися непорозуміннями. Щоправда, суперечок на цьому ґрунті виникало мало або й взагалі не було, оскільки на низових і середніх ланках перебували люди одного покоління. На вищому рівні працювали старші люди, які координували діяльність низових ланок. Протистоянь на цьому рівні не могло бути, оскільки Організація відзначалася суворою дисципліною і субординацією між провідниками і рядовими членами.

Окремо доцільно виокремити протиборство, яке виникало в Організації у боротьбі за владу. Такого типу конфлікти були актуальними, особливо для Буковинської округи ОУН. Інформації про змагання за владу і пов'язані з цим суперечки в інших округах Карпатського краю немає. На Буковині така ситуація була зумовлена, очевидно, дещо слабшим контролем з боку крайового керівництва і відсутністю добре підготовлених кадрів,

спроможних власним авторитетом зміцнити єдність організації та згуртувати навколо себе всіх членів, а відтак подолати розкольніцькі і “гетьманські” амбіції. Наприкінці 1944 р. у Буковинській окрузі розпочалося протистояння. Сутність конфлікту полягала у тому, що Олексій Домчук-“Петренко” на могилі Мирослава Кіндзірського проголосив себе виконувачем обов’язків провідника. Водночас референт жіноцтва Буковинського обласного проводу ОУН Стефанія Понич-“Оксана” посварилася з “Петренком” і хотіла його роззброїти. У такій ситуації керівництво проводом перебрав Іван Лесів-“Олег”, на якого серйозний вплив мала С. Понич. Таким чином, утворився своєрідний дуумвірат, який тривав до березня 1945 р. Тоді в “Олега” почався конфлікт із Георгієм Кушніриком-“Кирилом”, після чого він зрікся влади і перейшов до Проводу, покинувши організацію за дуже складних обставин [5, арк. 362]. Після приходу В. Савчака цей конфлікт згас.

Наступний тип конфлікту – протистояння між представниками різних етнографічних груп. Інформації про антагонізм між українцями і представниками інших національностей у середині ОУН і УПА не виявлено. Проте конфлікт виникав на тлі приналежності особи до певної етнографічної групи, і це, до речі, широко використовували репресивно-каральні органи.

Внесення розбрату в середовище націоналістів складало окремих напрям роботи спецслужб. В одному з радянських документів містився параграф під назвою “Розкладово-профілактичні заходи Управління держбезпеки по ліквідації банд оунівського підпілля на Буковині”. Тут зазначалося, що залежно від оперативної ситуації у Чернівецькій області у боротьбі з оунівцями змінювалися форми і методи розкладово-профілактичних заходів. На першому етапі, коли виникли невдоволення між керівниками ОУН – буковинцями і прибулими на роль керівників проводу галичанами – необхідно було вносити розбрат до стадії їхнього самознищення. Показавши рядовим підпільникам сутність розбрату, слід було підривати їхню довіру до керівників. Для цього були здійснені спроби “посяяти” непорозуміння між В. Савчаком-“Сталем”, Назарієм Данилюком-“Перебийносом” і Володимиром Тодорюком-“Туром” [4, арк. 192]. Причиною антагонізму було також і те, що галичани не мали належного авторитету серед буковинців.

Керівництво Буковинської округи докладало усіх зусиль, щоб примирити буковинців і галичан [4, арк. 194-195; 15, арк. 47; 16, арк. 31]. Переважання галичан у керівництві Буковинської округи мало неоднозначні наслідки. З цього приводу у листі В. Савчака-“Сталю” висловлювався сум стосовно втрати 13 листопада 1945 р. буковинця Олексія Домчука-“Назара”-“Петренка”: “Втрата цієї людини для нас болюча. Це був одинокий Буковинець в нашому проводі, а це мало своє окреме значення, бо допомагало ліквідувати шкідливі поріднення. Крім цього, слід зазначити, що немає і не буде ким його заступити. З провідницькими кадрами стан у нас поганий” [6, арк. 25-26].

Конфлікти на ґрунті приналежності до тієї чи іншої етнографічної групи на Буковині виникали до кінця 1946 р. Після того, як В. Савчак-“Сталь” зміцнив свої позиції, надалі будь-яке протистояння на цьому тлі присікалося [8, арк. 255]. Описана вище ситуація дає можливість увиразнити ще один факт: у 1946 р. колишній пропагандист окружного проводу, пізніше провідник Запрутського надрайонного проводу ОУН Іван Мензак-“Кобзар”-“Бакун”, перебуваючи у с. Банилів Вашківецького р-ну, докоряв членові районного проводу “Максиму”, що той (“Максим”) вислуговувався перед галичанами. Довідавшись про цей випадок, “Сталь” провів конференцію провідників надрайонних проводів, на якій з-поміж іншого обговорив проблему відносин між буковинцями і галичанами.

З’ясувавши всі проблемні питання, В. Савчак категорично застеріг від повторення у майбутньому спроб поділу на буковинців і галичан, оскільки це не тільки приносило шкоду організації, але й погіршувало ставлення населення до підпілля. Щоправда, і після цього взаємини між буковинцями і галичанами були напруженими. Так, у 1948 р. кушовий провідник “Ванька” (буковинець) неодноразово критикував галичан за погану роботу.

Проте таких загострень, як у попередні роки, не було [8, арк. 256]. Конфлікти з огляду на амбітність та небажання виконувати статут Організації виникали впродовж усього періоду діяльності ОУН та УПА. Вони не були чимось особливим, оскільки характерні для усіх організацій і партій. Так, у 1946 р. розгорівся конфлікт між провідником Кіцманського районного проводу ОУН Василем Кантемиром-“Тарасом” і референтом СБ цього проводу “Шаленим”, який відмовлявся підпорядкуватися “Тарасові”, хоча з огляду на субординацію йому належало це робити. Через це виникали постійні чвари. Під час однієї зі сварок, яка відбулася у березні 1946 р., “Тарас” застрелив “Шаленого” і, злякавшись покарання, почав переховуватися самотійно. Проте восени 1947 р. він відновив зв’язок із підпіллям, зокрема з новопризначеним провідником Кіцманського районного проводу [10, арк. 93; 25, с. 35]. Необхідно підкреслити: відносини між провідниками і референтами СБ у Карпатському краї ОУН завжди були напруженими. Так, Іван Лаврів-“Нечай” улітку 1947 р. писав до Василя Сидора-“Шелеста” стосовно відносин референта СБ Стрийського надрайонного проводу ОУН Богдана Зборика-“Черника” з тереновим провідником: “[...] це анархіст і постійно задирається із своїм провідником, хто би це не був, хіба тільки признавав вищестоящого керівника (ділового)” [14, арк. 193; 13, арк. 58]. Це передовсім зумовлювалося амбітністю окремих референтів СБ, навіть попри те, що відносини і підпорядкованість між ними були чітко регламентовані. Так, референт СБ, як і всі інші, підпорядковувався за організаційною лінією провідникові відповідного терену, а за діловою – референтові СБ вищого проводу [3, арк. 22]. З цього приводу у листі провідника Карпатського крайового проводу ОУН Василя Сидора-“Шелеста” до провідника Дрогобицького окружного проводу ОУН Івана Лавріва-“Нечая” (літо 1947 р.) стосовно стосунків між референтами СБ і провідниками зазначалося: “Першим завжди є провідник, якому потрібно підпорядковуватися і перед ним звітуватися, а потім вже вищому керівнику” [14, арк. 193]. При цьому наголошувалося, що до провідника необхідно звертатися “друже провідник”, а до референтів – “друже зверхнику” без будь-яких винятків. Провідник, незалежно від того, яку організаційну структуру очолював, прирівнювався до референта, що належав до вищого рівня [14, арк. 193].

Конфлікти між керівниками відділів УПА і тереновими провідниками тривали відносно недовго і значного розповсюдження не зазнали. Про це, зокрема, свідчать звітні документи: “Початкові непорозуміння між військовиками, злишнім членства скоро зліквідовано. Зараз існує найкраща співпраця” [33, арк. 27]. Попри наявність суворої дисципліни як у структурах ОУН, так і відділах УПА, між керівництвом і рядовими бійцями панувала доброзичлива атмосфера, а найголовніше, що соціального розриву практично не існувало. Натомість існували негативні тенденції у відносинах між командирами відділів УПА та керівництвом відповідних територіальних структур ОУН. Проаналізувавши повстанський наказ, відомий історик Олександр Лисенко робить критичні висновки при характеристиці морально-психологічного стану та політико-виховної роботи у ВО “Говерля”, наголошуючи при цьому на негативних наслідках для загальної роботи: “[...] внаслідок “страшного антагонізму” між повстанськими командирами і місцевими оунівськими провідниками замість того, щоб рейдувати та маневрувати, бойові відділи осіли в Чорному лісі і зайняли очікувально-пасивну позицію. Бездіяльність негативно позначилася на дисципліні, приводила до конфліктів із навколишнім населенням, яке засуджувало вчинки деяких вояків” [26, с. 363]. У цьому контексті доцільно відзначити: траплялися конфлікти керівників відділів УПА з працівниками СБ відповідного терену. Остання мала широкі повноваження, певну автономію і намагалася це все поширити на структури УПА, що, безумовно, викликало опір повстанців.

Тип конфлікту на ґрунті ідейно-політичних розходжень, ускладнених особистими непорозуміннями, особливо розгорівся після ув’язнення С. Бандери. При цьому в

більшості випадків він був пов'язаний не стільки з питаннями організації, скільки з особистими конфліктами членів Проводу. Амбітність та прагнення першості в керуванні Організацією, особиста неприязнь часто ставали причиною багатьох жертв, втягування рядових членів ОУН(б) до хитросплетіння політичних ігор [18, с. 26].

Проблема полягала у тому, що загострилося протистояння між прихильниками А. Мельника і С. Бандери. Найбільш гостро це проявилось на Перемищині, Турківщині, частково у Бориславі. Тут мельниківці проводили роботу, яка, на думку бандерівців, виглядала не інакше, як диверсії, і шкодила розбудові української державності. У зв'язку з тим, що мельниківців було небагато, вони не мали з ким і чим працювати. Тому їхня робота не була надто загрозливою. Вона обмежувалася інтригами, поширенням літератури і дезорганізацією окремих, не до кінця ідеологічно переконаних осіб [31, с. 129]. Помітного розмаху згаданий конфлікт набрав у Коломийській окрузі ОУН. Підґрунтям до його виникнення був попередній особистий конфлікт між її учасниками. Так, Назарій Данилюк-“Перебийніс” і комендант боївки СБ Косівського надрайонного проводу ОУН Дмитро Білінчук-“Хмара” написали провідникові Карпатського крайового проводу ОУН В. Сидору-“Шелесту” листа, в якому розповіли про безлади, які відбувалися у Коломийському окружному проводі [9, арк. 180-182; 11, арк. 340]. У своїх листах “Хмара” і “Перебийніс” засуджували дії колишнього референта СБ Коломийського окружного проводу ОУН Ю. Матвіїва-“Недобитого”, який хотів через особисту сварку – з огляду на різні погляди на діяльність організації – їх розстріляти. Звинувачено у цьому листі також і референта СБ крайового проводу ОУН В. Лівого-“Митара”. На розгортання цього конфлікту мали вплив особиста ненависть і неможливість пробачити помилковий розстріл дружини “Перебийноса”. Перед цим “Перебийніс” і “Хмара” були відсторонені провідником Коломийського окружного проводу ОУН Григорієм Легким-“Борисом” від виконання обов'язків. “Перебийносу” довелося навіть переховуватися впродовж року від СБ ОУН.

7 серпня 1948 р. під час чекістсько-військової операції на території Жаб'ївського району спецслужби захопили ці листи, а разом з ними вірші “Перебийноса” під заголовком “Тревога” і “Есбісти”, у яких він у різкій формі висміював “Недобитого” і референтуру СБ Коломийського окружного проводу ОУН. Маючи листи і вірші, а також звернення провідника Коломийського надрайонного проводу ОУН Віктора (Михайла) Оманчук (Оманчуківський)-“Олесь” під назвою “Що робиться на Коломийщині” та “Хто такий “Ватсон”?”, чекісти їх роздрукували і за допомогою зв'язкових розіслали членам ОУН на Коломийщині. У листівці “Хто такий “Ватсон”?” “Олесь” пояснював, що в керівництві округи і деяких надрайонних проводах ОУН засіли люди, які співпрацювали з органами радянської влади. При цьому він наголошував, що Василь Хома-“Ватсон” був агентом МДБ [11, арк. 341]. У повідомленні “Чому я вирішив пірвати з Коломийським окружним проводом” зазначалося: “За останній час, як відомо всім членам, стало багато жертв по терені Коломийської округи і жертви далі продовжуються. У багатьох членів виникає підозріння до окружного проводу у зв'язку з каригідним керівництвом організації ОУН на терені. Я особисто заявляю, що провід округи діє злочинно для української справи. Багато членів округи мають безпосередні і посередні зв'язки з більшовиками через своїх сестер і других рідних. Я піддержую думку тих, які вважають окружний провід як агентурне середовище дуже законспіроване. У мене є аутентичні дані відносно того ж [...] Коли наведемо рівно ж і другі справи, то зводиться до одного, що окружний провід старається непомітно і поступово до знищення організації ОУН [...] Мушу також подати до відома про те, що серед самих провідників округи ведеться боротьба за вищі провідні пости” [9, арк. 177-179]. Цей конфлікт і вищезгадані документи чекісти вирішили використати у своїх цілях. Для цього звернення були розмножені у кількості 500 примірників і через легальні зв'язки розіслані всім членам Коломийської округи [11, арк. 342]. Репресивно-каральні органи, проводячи такі заходи, ставили завдання скомпromетувати керівництво

Коломийського окружного проводу перед низовими звенами ОУН, а відтак зміцнити позиції проводу на чолі з В. (М.) Оманчуком (Оманчуківським)-“Олесем” [9, арк. 173]. Фальсифікація документів, розписок про співпрацю з органами МДБ були поширеним явищем, а от спроба компрометації цілого окружного проводу зустрічається вперше. Досі невідомі подібні випадки видання таких листівок в інших округах Карпатського краю ОУН. У результаті відбувся серйозний конфлікт між керівництвом крайового проводу і провідником округи. Про це Г. Легкий-“Борис” інформував В. Сидора-“Шелеста”: “Повідомляю Вам, що матеріали від “Перебийноса”, які він писав у серпні цього року і вислав у адрес крайового проводу, МДБ поширює серед членів на Коломийщині [...] Всі ці матеріали добуті МДБ під час операції, де був і “Перебийніс”. Він, коли втікав від більшовиків, кинув свою сумку. Вважаю, що “Перебийніс” повинен за це відповідати головою [...] Про друга “Недобитого” я дізнався тільки у другій половині цього року. В липні минулого року, я особисто помирих “Хмару” з “Недобитим”. “Недобитий” дав слово честі, що він не буде переслідувати і що “Хмара” буде добре себе почувати на роботі. Я не знав тоді, що “Недобитий” мене підло обманув. Про справи “Недобитого” на “Срібній” (Закарпаття – В. І.) перешлю Вам весною протокол” [7, арк. 190; 11, арк. 342-343].

Цією провокацією спецслужби досягли значних результатів. Зокрема, стався повний провал організації в Обертинському районі і наполовину в Коршівському [11, арк. 343]. В. Сидор-“Шелест” різко негативно відреагував на цю ситуацію, назвавши Г. Легкого “ігуменом і автором нісенітничі для 16-літніх пастухів”. На це “Борис” писав: “Це вже не претензії до окремого працівника на організаційній посаді, а цілком необдумана іронія над людиною. Я дуже здивований, звідки виходить Ваше презирство. Я ще не провалив організації на території Коломийщини, а з атмосферою і обставинами, в яких мені довелося працювати до моменту зустрічі з Вами, ви ще і сьогодні не повністю ознайомлені” [11, арк. 344]. Водночас ця ситуація негативно вплинула на підпільні кадри і цивільне населення. Однак конфлікт і після втручання найвищого керівництва не вдалося вичерпати. Зокрема, у листі 8 червня 1948 р. Ю. Матвійв-“Недобитий” писав до референта СБ Косівського надрайонного проводу ОУН Прокопія Хімчака-“Степа”: “Хмара” починає Вас переслідувати [...], і тут вже поступило кілометрове донесення про мід, сало, сифіліс, згвалтування, побої і т.д., ще з 1946 р. [...] “Хмару” гонять від себе, як собаку, тому що він може вам міцно удружити [...] “Хмара”, очевидно, на вас злий, що Ви референт СБ, а він ніщо, тому що про його “мудрість” уже всі знають” [7, арк. 175]. Аналогічними діями чекістам вдалося внести розлад у ряди підпілля, особливо низових ланок. Звідси – посилення взаємної недовіри. Зокрема, в естафеті від 14 липня 1948 р. підпільника “Тараса”, який надіслав її своєму керівникові “Бистрому” (“Тарас” був захоплений органами МДБ, однак під час операції йому вдалося втекти), розкривалася вся складність ситуації у Коломийській окрузі: “Нікому не вір і ніхто тебе не зрадить. Ви боїтеся мене, а я дожив до такого становища, що боюсь навіть власної тіні, якщо члени надрайонного проводу ОУН доводять до такого стану рядового члена ОУН, то я уже не знаю, кому вірити. Більшовики говорили, що надають допомогу провідникові “Борису” і що він скоро прийде до них. Люди мене бояться, ввечері більшовики розклеюють листівки до українського народу, щоб “Тараса” і “Сяна” не переховували, тому що ми є зрадниками українського народу. Я вже просто здурів і не розумію, що це таке” [11, 344, 357].

Конфлікти через жінок були непоодинокими, але зі зменшенням їхньої чисельності у підпіллі ситуація врегулювалася. Найвідоміший, хоча і з багатьма нез’ясованими обставинами, такий випадок трапився із Назарієм Данилюком-“Перебийносом” (командир Буковинського куреня), його дружиною Луцією Данилюк-Карличук (обласний референт УЧХ Буковини) та Володимиром Тодорюком-“Туром” (організаційним референтом Буковини), який, як і Юліан Матвійв-“Недобитий”, виявляв симпатії до Луції Данилюк. Проте жінка взаємністю не відповідала, маючи законного чоловіка. Інформацію про цей випадок, хоча й

нечітко, подає Михайло Андрусяк: “Тур уперто переслідував непіддатливу лікарку, аж доки не знайшли її вбитою неподалік від шпиталю на Замагурі” [1, с. 361]. Через ревності (підсилені провокаторською діяльністю радянського агента) “Тура” ліквідував референт СБ Карпатського крайового проводу ОУН В. Лівий-“Митар”, перевищивши власні повноваження. Н. Данилюк так і не зміг пробачити загибель дружини, звинувачуючи у цьому есбістів, що й вилилося у вищезгаданий конфлікт “Перебийніс-Хмара-Недобитий” [17, арк. 178].

Усе це дає підстави дійти висновку: незважаючи на суворі, чітко визначені правила організаційних відносин у підпіллі, як і у будь-якій соціальній групі, нерідко траплялися конфліктні ситуації. Вони різнилися з огляду на причини, зміст і наслідки. Звісно, конфлікти й суперечки між керівниками різних рівнів, амбітність не сприяли результативній діяльності ОУН та УПА. Водночас будь-яке протистояння, про яке довідувалися спецслужби, використовувалося з метою послаблення підпілля. У боротьбі з визвольним рухом репресивно-каральні органи покладалися не лише на військову силу, алей використовували різноманітні, в окремих випадках навіть “витончені” засоби. Загалом компрометаційна діяльність спецслужб – це широка проблема, яка ще потребує окремого комплексного дослідження.

1. Андрусяк М. Брати вогню / Михайло Андрусяк. – Коломия: Вік, 2004. – 832 с.
2. Веденєєв Д. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945-1980-ті роки: Монографія / Д. Веденєєв, Г. Биструхін. – Київ: К.І.С., 2007. – 568 с.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 13, спр. 372, т. 9, 336 арк.
4. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 58, 270 арк.
5. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 7, 509 арк.
6. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 398, т. 24, 192 арк.
7. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 110 (1954), спр. 2, т. 5, 175 арк.
8. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 58 (1953), спр. 1, т. 1, 265 арк.
9. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 58 (1953), спр. 12, 189 арк.
10. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 59 (1953), спр. 5, т. 5, 296 арк.
11. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 59 (1953), спр. 6, т. 1, 378 арк.
12. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 60 (1953), спр. 14, 303 арк.
13. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 60 (1953), спр. 15, 196 арк.
14. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 60 (1953), спр. 16, 409 арк.
15. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 65 (1953), спр. 6, т. 1, 131 арк.
16. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 67 (1953), спр. 10, 141 арк.
17. ГДА СБУ, ф. 2-Н, оп. 99 (1954), спр. 8, т. 2, 421 арк.
18. Дзьобак В. Конфлікти в ОУН (б) і їх вплив на український Рух Опору (1941-1944 рр.) / В. Дзьобак. – К.: Видавничий дім “Інфоцентр”, 2005. – 266 с.
19. Кентій А. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946-1956 рр.) / А. Кентій. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.
20. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944-1945 рр. / А. Кентій. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с.
21. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – 464 с.
22. Кук Василь – Ю. Леміш. До історії конфлікту між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР (роз’яснення “документів”, що їх у 1951-1953 роках отримало ЗП УГВР за кордоном від “ОУН-УГВР в Україні”) // Воля і Батьківщина. – 1999. – Ч. 1 (14/30). – С. 80-85.
23. Мудрик-Мечник С. З приводу книжки “Микола Лебедь” / С. Мудрик-Мечник. – Львів: Новий Ульм, 2001. – 123 с.
24. Мудрик-Мечник С. Шляхами підпілля революційної ОУН. Причинки до історії / С. Мудрик-Мечник. – Львів: “Універсум”, 1997. – 115 с.
25. Мустеца В. Василь Кантемір-“Остап” / В. Мустеца. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2013. – Кн. 25. – 128 с. – (Літопис УПА. Серія “Події і люди”).
26. Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія. Історичні нариси / [за ред. С. Кульчицького]. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 496 с.
27. Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950). – К.: ПП Сергійчук М.І., 2007. – Т. 1. – 640 с.
28. Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950). – К.: ПП Сергійчук М.І., 2007. – Т. 2. – 584 с.
29. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках / А. Русначенко. – К.: Університетське видавництво “Пulsари”, 2002. – 519 с.

30. *Сергійчук В.* Тавруючи визвольний прапор. Діяльність агентури та спецбоїв НКВС-НКДБ під виглядом ОУН-УПА / В. Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. – 184 с.
31. *Сергійчук В.* Український здвиг: Прикарпаття. 1939-1955 рр. / В. Сергійчук. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.
32. *Стародубець Г.* Українське повстанське заплілля (друга пол. 1943 – поч. 1946 років) / Г. Стародубець. – Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 527 с.
33. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3836, оп. 1, спр. 64, 167 арк.

References:

1. Andrusyak M. Braty vohnyu / Mykhaylo Andrusyak. – Kolomyia: Vik, 2004. – 832 s.
2. Vyedyenyeyev D. Dvobiy bez kompromisiv. Protystorstvo spetspidrozdiliv OUN ta radyans'kykh syl spetsoperatsiy. 1945-1980-ti roky: Monohrafiya / D. Vyedyenyeyev, H. Bystrukhin. – Kyev: K.I.S., 2007. – 568 s.
3. Haluzevyy derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU), f. 13, spr. 372, t. 9, 336 ark.
4. HDA SBU, f. 13, spr. 372, t. 58, 270 ark.
5. HDA SBU, f. 13, spr. 376, t. 7, 509 ark.
6. HDA SBU, f. 13, spr. 398, t. 24, 192 ark.
7. HDA SBU, f. 2-N, op. 110 (1954), spr. 2, t. 5, 175 ark.
8. HDA SBU, f. 2-N, op. 58 (1953), spr. 1, t. 1, 265 ark.
9. HDA SBU, f. 2-N, op. 58 (1953), spr. 12, 189 ark.
10. HDA SBU, f. 2-N, op. 59 (1953), spr. 5, t. 5, 296 ark.
11. HDA SBU, f. 2-N, op. 59 (1953), spr. 6, t. 1, 378 ark.
12. HDA SBU, f. 2-N, op. 60 (1953), spr. 14, 303 ark.
13. HDA SBU, f. 2-N, op. 60 (1953), spr. 15, 196 ark.
14. HDA SBU, f. 2-N, op. 60 (1953), spr. 16, 409 ark.
15. HDA SBU, f. 2-N, op. 65 (1953), spr. 6, t. 1, 131 ark.
16. HDA SBU, f. 2-N, op. 67 (1953), spr. 10, 141 ark.
17. HDA SBU, f. 2-N, op. 99 (1954), spr. 8, t. 2, 421 ark.
18. Dz'obak V. Konflikty v OUN (b) i yikh vplyv na ukrayins'kyy Rukh Oporu (1941-1944 rr.) / V. Dz'obak. – K.: Vydavnychyy dim “Infotsentr”, 2005. – 266 s.
19. Kentiy A. Narys borot'by OUN-UPA v Ukraini (1946-1956 rr.) / A. Kentiy. – K.: Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 111 s.
20. Kentiy A. Ukrayins'ka povstans'ka armiya v 1944-1945 rr. / A. Kentiy. – K.: Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 220 s.
21. Kyrychuk Yu. Ukrayins'kyy natsional'nyy rukh 40-50-kh rokiv XX stolittya: ideolohiya ta praktyka / Yu. Kyrychuk. – L'viv: Dobra sprava, 2003. – 464 s.
22. Kuk Vasyl' – Yu. Lemish. Do istoriyi konfliktu mizh ZCh OUN i ZPUHVR (roz'yasnennya “dokumentiv”, shcho yikh u 1951-1953 rokakh otrymalo ZPUHVR za kordonom vid “OUN-UHVR v Ukraini”) // Volya i Bat'kivshchyna. – 1999. – Ch. 1 (14/30). – S. 80-85.
23. Mudryk-Mechnyk S. Z pryvodu knyzhky “Mykola Lebed” / S. Mudryk-Mechnyk. – L'viv: Novyy Ul'm, 2001. – 123 s.
24. Mudryk-Mechnyk S. Shlyakhmy pidpylyla revolyutsiyoi OUN. Prychynky do istoriyi / S. Mudryk-Mechnyk. – L'viv: “Universum”, 1997. – 115 s.
25. Mustetsa V. Vasyl' Kantemir-“Ostap” / V. Mustetsa. – Toronto; L'viv: Litopys UPA, 2013. – Kn. 25. – 128 s. – (Litopys UPA. Seriya “Podiyi i lyudy”).
26. Orhanizatsiya Ukrayins'kykh Natsionalistiv i Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya. Istorychni narysy / [za red. S. Kul'chyts'koho]. – K.: Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 2005. – 496 s.
27. Roman Shukhevych u dokumentakh radyans'kykh orhaniv derzhavnoi bezpeky (1940-1950). – K.: PP Serhiychuk M.I., 2007. – T. 1. – 640 s.
28. Roman Shukhevych u dokumentakh radyans'kykh orhaniv derzhavnoi bezpeky (1940-1950). – K.: PP Serhiychuk M.I., 2007. – T. 2. – 584 s.
29. Rusnachenko A. Narod zburenyy: Natsional'no-vyzvol'nyy rukh v Ukraini y natsional'ni rukhy oporu v Bilorusiyi, Lytvi, Latviyi, Estoniyi u 1940-50-kh rokakh / A. Rusnachenko. – K.: Universytet-s'ke vydavnytstvo “Pul'sary”, 2002. – 519 s.
30. Serhiychuk V. Tavruyuchy vyzvol'nyy prapor. Diyal'nist' ahentury ta spetsboiyovok NKVS-NKDB pid vyhlyadom OUN-UPA / V. Serhiychuk. – K.: PP Serhiychuk M.I., 2006. – 184 s.
31. Serhiychuk V. Ukrayins'kyy zdvyh: Prykarpattya. 1939-1955 rr. / V. Serhiychuk. – K.: Ukrayins'ka Vydavnycha Spilka, 2005. – 840 s.
32. Starodubets' H. Ukrayins'ke povstans'ke zapillya (druha pol. 1943 – poch. 1946 rokiv) / H. Starodubets'. – Monohrafiya. – Ternopil': Pidruchnyky i posibnyky, 2006. – 527 s.
33. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrainy, f. 3836, op. 1, spr. 64, 167 ark.